

Florian Martensen-Larsen: *Brød til Norge. Krigen med England 1807-1814 og Norges forsyning med brødkorn fra Nordjylland*. (Poul Kristensens Forlag, 1987). 280 s., 188 kr.

Forfatteren, der har været amtmand i såvel Thisted amt som sidst til 1981 i Viborg amt, har allerede flere gange demonstreret sin store interesse for historie. Bogens emne dækker geografisk store dele af den tidligere amtmands kongerige.

Englændernes bombardement af København og den efterfølgende krig mod England afskar som bekendt de traditionelle nære forbindelser mellem Danmark og Norge. Under den syv år lange krig blev det en hovedopgave at sikre forsyningerne af Norge med korn, idet Norge jo som bekendt ikke kunne forsyne sig selv med brødkorn.

Udførelsen kunne naturligvis lettest ske fra Nordjylland, men ude i Skagerrak krydsede den engelske flåde. Den danske regering og ikke mindst lokaladministrationen stod over for voldsomme problemer. Kornet skulle samles i Nordjylland, og det krævede naturligvis, at der måtte opføres kornmagasiner i udskibningshavnene og befæstningsværker til at beskytte lagrene. Endelig krævedes der adskillige småskibe til at forestå den risikofyldte sejlads mellem de engelske krigsskibe.

Det er hele denne mobiliseringsproces forfatteren skildrer. Meget nyt materiale er det lykkedes at finde frem, det gælder ikke mindst de fine tegninger af batterier og udskibningsbroer. Da det er Poul Kristensens Forlag i Herning, der står bag udgivelsen, siger det næsten sig selv, at den veloplagte fremstilling, hvor forfatteren ikke lægger skjul på sin beundring for det arbejde, der blev gjort i de lange krigsår, bliver særdeles læseværdig og spændende.

Henrik Fode

Julius Schovelin: *Strejkerne i Danmark 1862-1881*. Udgivet af Jens Engberg. (Erhvervsarkivet, 1985). 214 s., 138.75 kr.

For året 1882-83 udskrev Københavns Universitet følgende pris-spørgsmål i Statsvidenskab: »Til Belysning af de Momenter, der bestemmer Arbejdslønnens Højde, ønskes en samlet Fremstilling af de Arbejdsnedlæggelser (Strikes), der have fundet Sted her i Landet i de sidste 20 Aar, deres umiddelbare Resultater og videre Virkninger«. En nybagt kandidat, Julius Schovelin, besvarede opgaven og belønnedes med guldmedalje herfor. Dog ikke uden forbehold, for især de »videre virkninger« var svagt behandlet i afhandlingen. Men bedømmerne fandt god nationaløkonomisk behandling i analyserne af de enkelte strejker og var ikke mindst glade for den indsats, der lå bag fremskaffelsen af et »betydeligt Materiale, som hidtil ikke har foreligget og maaske vanskeligt senere vil kunne skaffes tilstede i samme Omfang, hvorfor det ogsaa vilde være ønskeligt, om det gennem Offentliggjørelse i Trykken kunde bevares og gøres almen tilgængeligt«.

Med 100 års forsinkelse er dette ønske – fuldt berettiget og med samme begrundelse – omsider blevet realiseret. Guldmedaljeafhandlingen er en righoldig og tildels primær kilde til specielt 1870'ernes faglige vilkår og kamp. Udgiveren har selv, som tidligere flere af medarbejderne ved Institut for Historie og Samfundsøkonomi, kendt og benyttet manuskriptet i sin forskning, men der er fortsat meget nyt at finde i denne fine, og gennem Jens Engbergs registre let tilgængelige, udgave – bl.a. for lokalhistorikere. Dog ikke helt så mange data, som den originale afhandling rummede, da dennes statistiske bilagsmateriale ikke findes bevaret i u-

niversitetets arkiv på Rigsarkivet. Beklageligt nok, for bilagene synes at have været af et betydeligt omfang – og er ifølge bedømmelsesudvalget kun i ringe grad blevet inddraget i fremstillingen.

Mens udgiveren ikke kan bebrejdes de manglende bilag, må han formodentlig påtage sig ansvaret for de manglende linjer s. 82 og s. 109, hvor to ombrydningsfejl skammer den iøvrigt fine og omhyggelige tekstudgave.

I den korte, men klare indledning præsenteres Julius Schovelin (1860-1933) og hans ret så særprægede forfatterskab og højre-politiske løbebane. Med rette betones hans gode kontakter til arbejderbevægelsen under afhandlingens udarbejdelse, og den respekt og sympati for fagbevægelsen og arbejderens lønkamp, som præger fremstillingen. Engberg konstaterer, at Schovelin (som så mange andre) siden bevægede sig til højre, men kunne godt have ofret et par linjer mere om dette. Allerede i 1885 fremstod han (som 3 år før var medstifter af Studentersamfundet) nemlig offentligt som en benhård fortaler for Matzens nye højre-linje, lige uforsonlig overfor socialismen som den klassiske liberalisme. En holdning, som senere bl.a. kom til udtryk i flere af hans artikler i 1. udgave af Salomonson, bl.a. *Arbejder*.

Engbergs indledning vægter imidlertid først og fremmest guldmedaljeafhandlingens tilblivelse og bedømmelse, og det gør den meget fint. Supplerende kan dog nævnes, at formuleringen af prisopgaven også kan ses i forlængelse af en mangeårig debat i det national-økonomiske miljø om strejkernes indflydelse på løndannelsen, hvilket iøvrigt ikke udelukker, at opgaven er stillet med direkte adresse til Schovelin, som Engberg overbevisende argumenterer for.

Erik Strange Petersen

Peter Jessen: *Morten Wormskjold – den glemte opdagelsesrejsende*. (Agi-tryk, 1987). 60 s., 120 kr.

Der kan komme meget ud af en eksamensopgave. Det er denne lille bog således et godt eksempel på. Oprindeligt er den blevet til som en specialeopgave til Danmarks Biblioteksskole, og det er forklaringen på, at en stor del af bogen netop består af en bibliografi over den forlængst glemte opdagelsesrejsende Morten Wormskjolds forfatterskab.

Løjtnant Morten Wormskjold, der levede fra 1783-1845, var af fag botaniker, men som sin samtids naturvidenskabsfolk meget alsidig. I 1807 var han med botanikeren Horneman på en botanisk rejse til Norge, siden foretog han tilsvarende rejser til Grønland bla. for at finde materiale til »Flora Danica«, og vort kendskab til Grønlands flora skyldes da delvis også hans mange rejser rundt i det store land. Først i 1889 blev dagbogen fra denne rejse publiceret.

Hans navn er også knyttet til den store russiske ekspedition på briggen »Rurik«, der tætpakket med adskillige af datidens lærde afgik fra København i 1815. Over Sydamerika gik rejsen til Ruslands da næsten endnu ukendte kyster langs Stillehavet. Uenighed om bord fik ham dog til at afmønstre på Kamsjatkahalvøen. Først to år senere nåede han hjem til Danmark, men forinden havde han fortsat sine botaniske undersøgelser i det fjerne. Han vendte således hjem med en kolossal mængde optegnelser og samlinger af stor værdi, men han offentliggjorde ikke en stavelse. Som en bitter mand havde han vendt den lærde verden ryggen. Forfatteren har søgt at samle så meget som muligt om den næsten glemte forsker. I danske og udenlandske arkiver har han fundet Wormskjolds meget omfattende breve til kolleger og familie i ind- som